

Kaders voor het begrip penning

Ongerichtheid door begripsvervaging

Het gemak waarmee in penningkringen een klein plastisch ontwerp een 'object' wordt genoemd om het vervolgens als 'penningobject' de penningkunst binnen te loodsen, roept bij een groeiend aantal penningmakers en -liefhebbers onbegrip op. Als penningmakers is ons dit opgevallen. Heel interessant vinden wij, dat naast de irritatie er ook een houding bestaat van een welwillende afwachting. Zelfs zo dat we bij liefhebbers en verzamelaars een ingehouden vernieuwingsenthousiasme signaleren, dat later vaak prematuur blijkt te zijn geweest als de stille euforie neerwaarts wordt bijgesteld. Kennelijk wil je het serieel object dat je wordt voorgehouden als penning, met open vizier benaderen. En bezitten, veelal uit nieuwsgierigheid en mogelijk ook omdat je de penningcollectie universeel wilt houden. Zo laat je er voor discussie vatbare objecten bij horen, wat anderen eveneens doen. De hedendaagse kunstscene omvat nadrukkelijk ook conceptuele kunst en misschien biedt het aldus gepresenteerde object de mogelijkheid om aansluiting te vinden bij moderne trends. Je kunt verwachten dat in de kunst, vooral bij grootheden uit andere kunstrichtingen en zeker indien zij daartoe worden uitgenodigd, ideeën kunnen rijpen voor uitvoering op zakformaat. Dat is geen irreële verwachting. Wij koesteren deze net zo goed en durven een positief effect daarvan niet ontkennen. Dit proces vond in elk geval plaats in de jaren zeventig, toen de penningkunst nog een traditiegetrouwe uitstraling bezat. De in opmars geraakte productie van kleine objecten, aangezwengeld door moderne sieraadontwerpers, liet ons een verfrissing in stijl zien. Met eenvoud in materiaal, vorm en

verschijning, zelfs belettering, waarnaast de traditionele bronzen penningen 'old finish' leken.

CHRISTIEN
NIJLAND
LUCIE NIJLAND

Broedplaats

De krappe binnenruimte van de warme broekzak kunnen we gerust beschouwen als equivalent van de denkbeeldige ingebedde inkadering voor de penningkunst, met daarin de aftastbare beperkingen van het formaat. Zodoende kan een in opdracht 'uitgebroed experiment' ons verstoeld doen staan van wat een kunstenaar uit een andere beroepsgroep daarbinnen heeft gekweekt. Dikwijls onervaren in het maken van penningen, maar uitgedaagd door de maatvoering en de exclusieve kans op een uitgifte, gaat een kunstenaar aan de gang. Na de uitvoering is het voor de ontvangers van het 'object-dat-penning-moet-heten' interessant het resultaat eerst als 'kunstwerk' met open armen te ontvangen en daarna getoetst te zien in een kritische evaluatie. Helaas blijft die evaluatie vaak achterwege. De kans om erachter te komen of het product een kunstwerk en/of penning mag heten en zo voor een opdracht de moeite, dan wel de investering waard is geweest, komt in de nasleep maar mondjesmaat aan de orde. Plenaire discussies ontbreken en hoeveel penningliefhebbers het resultaat zouden willen bespreken blijft door gebrek aan navraag of onderzoek verborgen. Enige signalen van protest komen pas als het 'penning-voorwerp' de liefhebbers in het verkeerde keelgat is geschoten.

Begripsvervaging

Zoals gezegd, signaleren wij een trend kleine objecten penningen te noemen. Ze liggen in toenemende

mate bij exposities tussen penningen, soms met een bijpassend foedraal. Alle penningkaders zijn vervallen, behalve de beperkingen in het formaat. Een object kan daardoor, met verpakking

*Gijs Bakker, Cirkel
armband, 1967,
perspex, 116mm*

*Marion Herbst,
Armband, 1971,
verchroomd koper en
doucheslang*

*Françoise van den
Bosch, Kussenobject,
1972, aluminium buis*

en al, voor de vrolijke noot zorgen in een soms duf eruit ziende penningcollectie. Er bestaat geen optische verwantschap meer tussen voorwerpen die penningen heten en voorwerpen die zo dienen te worden genoemd. Ze onder één noemer samenbrengen lijkt wel een grap. De maker moet tegenwoordig expliciet bij het object vermelden dat het als penning bedoeld is. Wij vragen ons af of dit een zinvolle ontwikkeling is.

De eerste trendbestendige verschijnselen van deze gespleten koers zijn waargenomen in de jaren negentig van de vorige eeuw. Toen gingen objecten die een leven moesten gaan leiden als penning, definitief 'experimentele penningen' heten en penningen opeens 'traditionele penningen'. Mede door onderwaardering werd de laatste soort vaak schromelijk tekort gedaan. Daarnaast bestaan er penningen met overwaardering, die vaak originaliteit ontberen en eigenlijk horen tot de categorie 'braderiepenningen'. Dat behelst best een omvangrijk gebied dat tezamen met sportpenningen, in liefhebberskringen zelden als categorie wordt genoemd. Voor verheldering over de tweedeling: traditioneel-experimenteel, verwijzen wij naar het artikel 'Spagaat bij penningindeling' (*De Beeldenaar* 2008-3). Het zou in dit verband interessant zijn te weten welke van de experimentele objecten nu, ruim 10 jaar na introductie, algemeen als penning zijn aanvaard. Ook is het aardig eens te vernemen welke traditionele penningen voor hun creativiteit gewaardeerd worden en welke we toch maar liever bij de braderiesoort indelen.

Voorstel tot discussie

Wij stellen voor een opbouwende discussie te voeren over het vervreemdende gebruik van het begrip penning. Er is niets mis mee het begrip zo nodig te herzien en nieuwe kaders te zoeken met behulp van de verzamelde standpunten en doelstellingen van penningmakers en

penningliefhebbers. Volgens ons moeten geïnteresseerden in de penningkunst tot een werkbaar standpunt kunnen komen over dat begrip, waardoor een al te vrijblijvende houding aangaande branchevreemde voorwerpen en navenante opdrachten voor zulks wordt ingedamd. Veel liefhebbers van de penningkunst bestrijden dat de ingeslagen weg heeft geleid naar kunst die zij als penningkunst zouden willen betitelen.

Is, net als bij de edelsmederij en in de sieradenbranche, het maken van penningen een uiting van toegepaste kunst, nu de naam 'penning' ook geschikt lijkt voor kleine objecten die zich manifesteren als een nieuw soort autonome kunst, l'art pour l'art? Objecten waarbij geen toepassing of functie te bespeuren is, zelfs niet in een ondergeschikte vorm aan de artistieke uiting. Hoe dan ook, is het onzes inziens nuttig te omschrijven wat onder het begrip penning valt. Dat bevordert dat we eenzelfde afbakening hanteren als we de penning van het object willen onderscheiden bij onze gedeelde interesse.

Achtergrond bij de verwarring

Het begrip object binnen de penningkunst is voortgekomen uit ontwikkelingen in het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw. Toen maakten diverse sieraadontwerpers een uitstap naar vrijere methoden van ontwerpen, naast hun toegepaste werk. Hun geavanceerde modellen vielen op doordat zij een logische stap maakten van gebonden, toegepaste kunst naar de vrije kunst. Die stap bestond uit een vergaande verkenning van de mogelijkheden die het materiaal bood om het in een zuivere ontwerpfase naar je hand te zetten. Dit in een streven naar strakke schoonheid van vorm en desnoods met een functie. In toegepaste vorm noemen we dit 'design'. Vormgevers als het paar Emmy van Leersum (1930-1984) en Gijs Bakker (1942) (in 1993 mede-oprichter van Droog Design), Bruno Ninaber van Eijben (1950) en

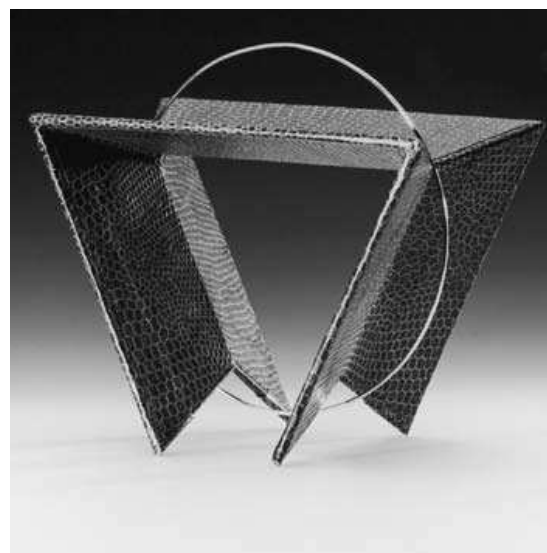
Françoise van den Bosch (1944-1977) hoorden bij de pioniers naar een vrijere richting. In het begin heetten die ontwerpen 'objects to wear' en ze werden gepresenteerd en verkocht door Paul

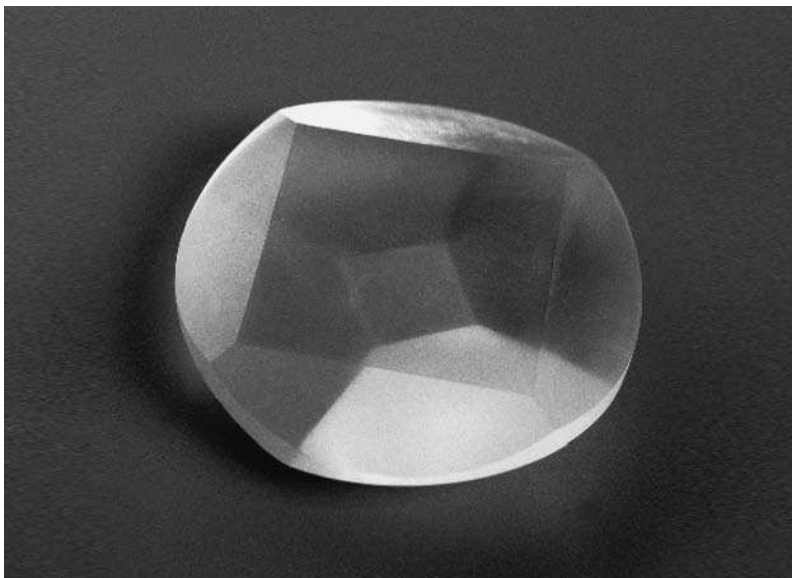
*Berend Bodenkamp,
Penning NI 15 jaar,
1975, messing
($\frac{1}{3}$ ware grootte)*

*Frans de Wit,
Penning, 1975,
messing ($\frac{1}{4}$ ware
grootte)*

*Ruudt Peters,
armband Natatio,
1986, karton-goud,
15 x 105 x 60 mm*

*Niko de Wit,
Hommage Ad Dekkers
1, 2001, plexiglas
($\frac{1}{3}$ ware grootte)*

Derrez, bekend van Ra, zijn galerie voor moderne sieraden in Amsterdam. De ontwerpers hanteerden een aanpak waarbij de vormspanning op het materiaal een wonderschone zuiverheid had, iets wat ze bereikten door na zware voorbereidingen direct met het materiaal te werken, waarmee ze de eigenschappen ervan voor plastische toepassingen verkenden. Later kwamen deze objecten in toenemende mate los te staan van het draagbare sieraad, ook bij verzamelaars: ze gingen de vitrine in. Door hun maat-

voering konden deze kleine objecten zich prima schikken tussen de ondraagbare penningkunst. En door hun gestilleerde schoonheid konden ze er zeker mee concurreren.

Bij penningen werden de meeste modellen gevormd door ze te boetseren of modelleren in klei of was, om daarna door gietmethoden ze te bestendigen, bijvoorbeeld in brons. Harde keramische modellen waren geschikt voor de zandvorm bronsgietmethode. Daarnaast werden er -grotere- modellen gemaakt voor reductie ten behoeve van slagpenningen, een techniek geschikt voor grote oplagen. Het contrast in werkwijze tussen design-objecten en penningen bleef grotendeels bestaan, behalve bij in brons gegoten objecten die tegen de penningkunst aanleunden. Naarmate beeldhouwers die niet in design onderlegd waren, min of meer in de designrichting penningen gingen maken, ofwel in staat waren 'objecten' te maken, al dan niet voor (re)productie, veranderde de aard van de visie op de penningkunst en werd er een overlap verondersteld tussen penningen en dergelijke objecten. Zelfs in penningkrin-

*Linda Verkaaik, De
Kus, 2004, verkoperd
staal ($\frac{1}{3}$ ware grootte)*

gen. Dit soort kleine werken (soms zijn het heuse kleinplastieken) fungeerde als een intermediair tussen beide benamingen. Het gevolg was dat de tussenvorm zijn eigen plek opeiste als categorie 'penningobjecten'. Vaak leken ze bij lange na niet op het een, noch op het ander of bezaten ze de kwaliteiten ervan. Laat staan dat ze die konden evenaren.

Kwaliteit en definitie

In de categorie penningobjecten bestaat onzes inziens een dilemma over twee lastige begrippen: kwaliteit én definitie. Hiertegen lopen veel penningliefhebbers en -verzamelaars te hoop. Zij krijgen de voorwerpen voorgeschoteld als kunst, om deze te aanvaarden als zijnde een penning. De liefhebber die hierin niet mee wil gaan, wordt al gauw op bevoogdende wijze door anderen toegesproken, waardoor de verwarring verder in de hand wordt gewerkt. De vraag is of de benaming penning een lading dekt waarin ieder handzaam voorwerp als object kan meeliften in de penningkunst. Vanwege deze vraag roepen wij penningmakers, -liefhebbers en -verzamelaars op voor twee dingen: zich men-

gen in het discours over de betekenis van de penning en het aanzetten tot het inkaderen van het begrip penning. ■

*Pier van Leest,
Borderline, 2005, staal*

Christien en Lucie Nijland zijn beiden beeldhouwster en penningmaakster. Lucie is tevens lid van de redactie van *De Beeldenaar*.

Foto's Bakker, Herbst, Berend Bodenkamp en Frans de Wit: Collectie Stichting Françoise van den Bosch/Stedelijk Museum Amsterdam, fotograaf Tom Haartsen; Peters: fotograaf Rob Versluys, Amsterdam. Werk na 2000 is gefotografeerd door de desbetreffende kunstenaar.

(advertenties)

DRINGEND GEZOCHT !!

Middeleeuws, Provinciaal en beter Koninkrijk

Wij kunnen U momenteel **zeer hoge** prijzen betalen voor dergelijke munten. Bij ons betaalt U natuurlijk geen hoge veilingcommissies of hoge taxatiekosten, zodat U bij ons altijd het beste af bent en de hoogste prijs voor Uw munten krijgt. Let wel ! Wij berekenen **nooit** kosten en onze taxaties zijn **altijd** vrijblijvend.

MUNTHANDEL G.HENZEN - POSTBUS 42 - 3958 ZT AMERONGEN
TEL.0343-430564 - FAX 0343-430542 - e.mail : info@henzen.org